

І. Г. Гончаренко

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри фінансів
Черкаського державного технологічного університету

КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ВІДНОВЛЕННЯ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ

У статті визначено компоненти формування державної політики щодо розвитку та відновлення окупованих територій України в умовах військової агресії РФ, а також характерні особливості функціонування такої політики з позиції сучасного стану політико-правового та фінансово-економічного забезпечення. Актуальність і важливість проблематики державної політики щодо розвитку «проблемних» регіонів зростає відповідно до посилення демократичних тенденцій розвитку українського суспільства, актуалізації негативних процесів у ньому, збільшення фінансово-економічних, зовнішньополітичних, інформаційних та інших загроз. Так, окуповані території є зоною злочину та серйозних порушень більшості фундаментальних прав людини і громадянина: вбивства, катування, жорстоке поводження або покарання, порушення прав на свободу, особисту недоторканість, власність, свободу слова та ін. Євромайдан 2013 р., що переріс у Революцію Гідності 2014 р., яка, у свою чергу, демонтувала попередній державно-політичний режим, став каталізатором подальших геополітичних процесів, які справили відомий вплив на розвиток української держави. Окупація частини України та масштаб численних людських втрат під час подій Майдану 2013–2014 рр. є безпрецедентним для усього періоду незалежності.

Ключові слова: державна політика, відновлення, окуповані території, формування державної політики, державне управління, регіон.

Постановка проблеми. Політика є важливою сферою діяльності суспільства та держави. Від її ефективності залежить успішність держави, благополуччя суспільства та гідне життя кожної людини. Державна політика України протягом її новітньої історії зазнала кардинальних змін. Сучасна українська державна політика формується та реалізується в надзвичайно складних внутрішніх і зовнішніх економічних та соціально-політичних умовах. Але при цьому відбувається інтенсивний процес становлення нової європейської моделі української державної політики, що сприятиме побудові сучасної європейської країни.

Звертаємо увагу, що, на думку науковців, державна політика співвідноситься з регіональною політикою як загальне і часткове, елементи першої політики апріорі входять до складу останньої [2].

У нашій державі, на жаль, існує низка регіонів, які охоплені військовими кон-

фліктами. Ці конфлікти призводять до людських жертв і водночас супроводжуються руйнуванням навколишнього середовища, систем життєзабезпечення та інфраструктури, економіки і соціальних об'єктів. Держава зобов'язана не тільки повністю відновити окуповану територію, але й створити рівні умови для життєдіяльності всіх залучених у конфлікт спільнот, незалежно від причини виникнення конфлікту. Викладені проблеми потребують глибокого наукового аналізу, а їх вирішення цілком залежить від відповідальності держави, де знаходяться ці території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий науковий внесок у дослідження проблем стосовно формування державної політики з відновлення окупованих територій зробили такі вчені: О. Балуєва, В. Бакуменко, Г. Гусейнова, Н. Музаффарлі та ін. Завдяки їх дослідженням сформовані концепти та компоненти державної політики, з'ясовано причини неефективності державного управління. Однак з плином часу, зміною

політичної та економічної ситуації в країні ці дослідження потребують наукового доопрацювання.

Мета статті – визначити шляхи та заходи модернізації системи державного управління в умовах військової агресії на сході України, а також можливості формування державної політики з відновлення окупованих територій.

Виклад основного матеріалу.

У попередньому дослідженні нами була спроба окреслити деякі причини конфлікту на сході України. За прогнозами міжнародних експертів, якщо не почати процес реінтеграції зараз, то з кожним роком буде дедалі складніше унеможливити цей конфлікт. Практично три роки вже минуло, а проблеми не меншають, що дає змогу говорити про складність ситуації, з якою стикнулася наша держава. Реальність, яка склалася на Донбасі, відбилася на всіх сферах життя регіону. Регіон потерпає від втрати населення, а це, в свою чергу, втрата робочих місць; від потужної економічної дестабілізації; тривають криміногенна ситуація, гуманітарна катастрофа та безліч інших проблем, що є наслідками військового протистояння [3].

У Донецькій та Луганській областях 24 міста обласного значення опинилися на непідконтрольній території, а 36 населених пунктів – у безпосередній близькості від лінії розмежування або в «сірій» зоні; на непідконтрольних територіях Донбасу залишились 3,3 млн осіб. За оцінками ООН, загальна кількість внутрішньо-переміщених осіб перевищила 1,4 млн, при тулок на території інших країн отримали 388,8 тис. осіб, ще 732 тис. українців шукають інші форми законного перебування на території інших держав [6].

Ситуація, яка склалася на Донбасі, катастрофічна не тільки з економічної точки зору. негайного вирішення потребує низка соціальних питань з метою недопущення гуманітарної катастрофи. Здійснення повномасштабної реабілітації постраждалих від військового конфлікту територій вимагає великих ресурсів, потребує поступальності модернізаційної державної політики, а на це все впливає фактор часу. Розроблення реабілітаційної програми припускає наявність реалістичної оцін-

ки економічних можливостей держави. Йдеться про визначення обсягу ресурсів, які держава може мобілізувати і спрямувати на відновлення і розвиток постраждалих територій. Маються на увазі не тільки власні ресурси, а й міжнародна допомога, яку потенційно можливо залучити. Саме фінансово-ресурсними можливостями визначаються часові параметри програми реабілітації [5].

Програма реабілітації та відновлення деокупованих та постконфліктних територій – це комплекс оптимальних заходів, спрямованих на послідовне відновлення та подальший розвиток економічного, соціального, культурного життя постраждалих від конфліктів територій, відбудова їхньої інфраструктури та всебічна реінтеграція в соціально-економічну площину держави.

У 2015 році вийшла Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року», де зазначається, що держава має сприяти інтеграції та соціальній адаптації таких осіб за новим місцем проживання, допомогти в забезпеченні створення належних умов для життєдіяльності, прав та реалізації потенціалу, забезпеченні соціальної, медичної, психологічної та матеріальної підтримки, створенні передумов для компенсації завданої їм майнової (матеріальної) та моральної шкоди, створенні сприятливих умов для добровільного повернення на місця попереднього проживання (за умови повного фактичного припинення бойових дій на територіях, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження) [4].

На думку експертів, переселенцям треба делегувати право на повторну приватизацію отриманого ними від держави житла. Що стосується інших заходів для адаптації вимушених переселенців, тут потрібно зберегти чинні пільги із збереження до навчальних закладів. В умовах інформаційної ізоляції єдиним вартим довіри каналом комунікацій з окупованими територіями є неформальне спілкуван-

ня всередині малих груп. Цей інструмент комунікацій найменше піддається тоталітарній пропаганді. Держава має використовувати його, щоб просувати свої цілі. Не менш важливо зберегти на контрольованій території евакуйовані виші та культурні інституції. Саме ці суб'єкти стануть згодом центрами тяжіння громадян із окупованих територій. Ці ж установи варто залучити до процесу вироблення нових смислів для жителів як окупованих, так і неокупованих територій.

Акцентуємо на тому, що комплексна державна програма підтримки та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб передбачає об'єднання зусиль органів державної влади всіх рівнів, органів місцевого самоврядування, громадських та міжнародних організацій, закладів соціальної інфраструктури всіх форм власності стосовно захисту прав і вирішення проблем внутрішньо-переміщених осіб та формування механізмів компенсації внутрішньо-переміщеним особам завданих морально-фінансових збитків внаслідок бойових дій та тимчасової окупації частки території України. Вирішення питань підтримки, соціальної адаптації та інтеграції, захисту прав постраждалих осіб є одним із найважливіших завдань держави та державної політики сьогодення.

Висновки і пропозиції. Населення окупованих територій потребує інтенсивної психологічної терапії, проте не шляхом нав'язування нових ідолів і звинувачень у колабораціонізмі, що остаточно віддалить момент примирення, але шляхом зваженої інформаційної політики, заснованої на консенсусі, загальному баченні стратегічного розвитку держави, які необхідно знайти в загальнонаціональному діалозі.

Із впевненістю можна зауважити, що у зв'язку з новизною внутрішніх політичних процесів українській владі варто опиратися на міжнародні норми регулювання питань, пов'язаних із проблемами військової агресії, проте важливість власної нормативно-правової бази підтверджується позитивною динамікою в статистиці внутрішньо-переміщених осіб. Саме тому роль держави є контролюючою та координуючою для розподілу обов'язків і визначення відповідальних сторін.

Основними напрямками відбудови зруйнованих територій, що дадуть змогу не тільки не втратити поточних позицій, а й закріпити сформовані позитивні тенденції щодо стимулювання органами державної влади розвитку окремих галузей, є:

- активізація діяльності Міністерства з питань окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України;
- започаткування проектів міжрегіонального співробітництва й укладання договорів про співробітництво передусім із регіонами-сусідами (Харківською, Дніпропетровською та Запорізькою областями) як гарантія стабільних можливостей ведення бізнесу;
- формування агенцій регіонального розвитку і посилення їх співробітництва з органами влади та місцевого самоврядування, а також із громадським сектором (неурядовими організаціями, волонтерським рухом) у питаннях пропаганди необхідності відновлювальних робіт;
- інтенсифікація подання органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями постконфліктних територій заявок на фінансування проектів коштом міжнародних фінансових організацій та Державного фонду регіонального розвитку;
- залучення приватного бізнесу до участі в проектах державно-приватного партнерства, зацікавлення інвесторів у таких проектах через започаткування та реалізацію певної кількості проектів із відбудови господарства (зокрема, коштом Державного фонду регіонального розвитку), які б могли продемонструвати безпечність ведення робіт.

Відбудова постраждалих територій Донбасу поступово стає вагомою складовою частиною порядку денного регіональної політики України. Оперативна й ефективна відбудова постконфліктних територій – тест на витривалість та дієвість для органів влади й органів місцевого самоврядування. Від її перебігу залежить формування єдиного консолідованого господарського простору в межах усієї країни.

Нині, як ніколи, всі регіони України так тісно переплетені, що це дає змогу підтвердити, що державна політика, яка формується в контексті сучасних реалій, є раціонально-аргументованою та резуль-

тативною. З огляду на вищевказане, державна політика еволюціонує у відповідь на змінність усвідомлених вимог і можливостей, що є результатом зміни об'єктивних умов; державна політика komponує в собі сукупність людських, інституціональних, процесуальних і духовних складових частин, які консолідовані на основі державної влади з метою політичного управління щодо відновлення окупованих територій на сході України.

Саме за умови взаємодопомоги та злагоджених дій населення і місцевої влади й держави загалом і демонструється єдність нації, починаючи з конкретного міста, району, області, де вибудовується громадянське суспільство.

Список використаної літератури:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році» // Нац. інст-стратег. дослід. – К. : НІСД, 2016. – 688 с.
2. Гончаренко М.В. Сутність фінансового механізму реалізації стратегії сталого розвитку території / М.В. Гончаренко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2014. – № 1 (45). – С. 59–67.
3. Дерун Т.М. Інструменти формування і реалізації державної політики розвитку малих міст України / Т.М. Дерун // Державне управління: удосконалення та розвиток : електр. наук. фах. вид. 2013. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=651>.
4. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>.
5. Федоренко В.Л. Конституція України як оберіг державності / В.Л. Федоренко // Бюл. М-ва юстиції України. – 2014. – № 6. – С. 14–24.
6. Україна. Оцінка відновлення та розбудови миру. Аналіз впливу кризи та потреб на Східній Україні. Том 1. Зведений звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.un.org.ua/images/RPA_V1_Ukr.pdf

Гончаренко И. Г. Компоненты формирования государственной политики по восстановлению оккупированных территорий на востоке Украины

В статье определены компоненты формирования государственной политики относительно развития и возобновления оккупированных территорий Украины в условиях военной агрессии РФ, а также характерные особенности функционирования такой политики с позиции современного состояния политико-правового и финансово-экономического обеспечения. Актуальность и важность проблематики государственной политики относительно развития «проблемных» регионов растет в соответствии с усилением демократических тенденций развития украинского общества, актуализации негативных процессов в нем, увеличением финансово-экономических, внешнеполитических, информационных и других угроз. Да, оккупированные территории являются зоной преступления и серьезных нарушений большинства фундаментальных прав человека и гражданина: убийства, истязания, жестокое обращение или наказание, нарушение прав на свободу, личную неприкосновенность, собственность, свободу слова и др. Евромайдан в 2013 г., который перерос в Революцию Достоинства 2014 г., что, в свою очередь, свергло предыдущий государственно-политический режим, стал катализатором для дальнейших геополитических процессов, которые имели известное влияние на развитие украинского государства. Оккупация части Украины и масштаб многочисленных человеческих потерь во время событий Майдана 2013–2014 гг. являются беспрецедентными для всего периода независимости.

Ключевые слова: государственная политика, возобновление, оккупированные территории, формирование государственной политики, государственное управление, регион.

Honcharenko I. Components of the formation of state policy for the restoration of the occupied territories in Eastern Ukraine

The article describes the components of the formation of the state policy on the development and restoration of the occupied territories of Ukraine in the conditions of military aggression of the Russian Federation, as well as the peculiarities of the functioning of such a policy according to the current state of politically-legal and financially-economical provision. The relevance and importance of the problems of the state policy on the development of "problematic" regions increases due to the strengthening of the democratic trends in the development of the Ukrainian society, the actualization of the negative processes in it, the increase of the financially- economical, foreign, informational, and other threats. Thus are the occupied territories the zones of crimes and serious violations of the most of the fundamental human and civil rights: murders, tortures, cruel treatment or punishments, violation of the rights to liberty, personal integrity, property, freedom of speech, etc. The EuroMaidan 2013, which outgrew to the 2014 Dignity Revolution, which, in its turn, dismantled the previous state-political regime, became the accelerator for the further geopolitical processes that had a well-known influence on the development of Ukraine. The occupation of the part of Ukraine and the scale of the numerous human losses during the events of the Maidan 2013–2014 is unprecedented for the entire period of the independence.

Key words: state policy, restoration, occupied territories, formation of state policy, state administration, region.